

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

18 iulie 2013*

„Recurs — Înțelegeri — Piața instalării și a întreținerii ascensoarelor și a scărilor rulante — Răspunderea societății-mamă pentru încălcările normelor privind înțelegerile săvârșite de filiala sa — Societate holding — Program intern al întreprinderii de asigurare a conformității («Compliance-Programme») — Drepturi fundamentale — Principiile statului de drept în cadrul stabilirii amenzilor aplicate — Separația puterilor, principiile legalității, neretroactivității, protecției încrederii legitime și răspunderii subiective — Regulamentul (CE) nr. 1/2003 — Articolul 23 alineatul (2) — Validitate — Legalitatea Liniilor directe ale Comisiei din 1998”

În cauza C-501/11 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 27 septembrie 2011,

Schindler Holding Ltd, cu sediul în Hergiswil (Elveția),

Schindler Management AG, cu sediul în Ebikon (Elveția),

Schindler SA, cu sediul în Bruxelles (Belgia),

Schindler Sàrl, cu sediul în Luxemburg (Luxemburg),

Schindler Liften BV, cu sediul în Haga (Țările de Jos),

Schindler Deutschland Holding GmbH, cu sediul în Berlin (Germania),

reprezentate de R. Bechtold și de W. Bosch, Rechtsanwälte, precum și de J. Schwarze, Prozessbevollmächtigter,

recurente,

celelalte părți din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de R. Sauer și de C. Hödlmayr, în calitate de agenți, asistați de A. Böhlke, Rechtsanwalt, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de F. Florindo Gijón și de M. Simm, în calitate de agenți,

intervenient în primă instanță,

* Limba de procedură: germana.

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președinte de cameră, și domnii A. Rosas (raportor), E. Juhász, D. Šváby și C. Vajda, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna A. Impellizzeri, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 17 ianuarie 2013,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 18 aprilie 2013,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Schindler Holding Ltd (denumită în continuare „Schindler Holding”), Schindler Management AG (denumită în continuare „Schindler Management”), Schindler SA (denumită în continuare „Schindler Belgia”), Schindler Sàrl (denumită în continuare „Schindler Luxemburg”), Schindler Liften BV (denumită în continuare „Schindler Țările de Jos”) și Schindler Deutschland Holding GmbH (denumită în continuare „Schindler Germania”) (denumite în continuare, împreună, „grupul Schindler”) solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 13 iulie 2011, Schindler Holding și alții/Comisia (T-138/07, Rep., p. II-4819, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care Tribunalul a respins cererea având ca obiect anularea Deciziei C(2007) 512 final a Comisiei din 21 februarie 2007 privind o procedură prevăzută de articolul 81 [CE] (cazul COMP/E-1/38 823 - Ascensoare și scări rulante, denumită în continuare „decizia în litigiu”), publicată într-o formă rezumată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO 2008, C 75, p. 19), sau, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzilor care le-au fost aplicate.

Cadrul juridic

- 2 Articolul 23 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167), care a înlocuit articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), prevede la alineatele (2)-(4):

„(2) Comisia poate aplica, prin decizie, amenzi [...] întreprinderilor și asociațiilor de întreprinderi atunci când, în mod intenționat sau din neglijență, acestea:

- (a) încalcă articolul 81 [CE] sau articolul 82 [CE], [...]

[...]

Pentru fiecare întreprindere și asociație de întreprinderi care participă la încălcarea normelor, amenda nu depășește 10 % din cifra de afaceri totală din exercițiul financiar precedent.

[...]

- (3) La stabilirea valorii amenzii, se iau în considerare atât gravitatea, cât și durata încălcării.

(4) Atunci când se aplică o amendă unei asociații de întreprinderi luându-se în considerare cifra de afaceri a membrilor săi, iar asociația nu este solvabilă, aceasta este obligată să le ceară membrilor ei să acopere, prin contribuții, valoarea amenzii.

În cazul în care contribuțiile solicitate nu s-au acordat asociației în termenul stabilit de Comisie, Comisia poate solicita plata amenzii direct de către fiecare întreprindere ai cărei reprezentanți au fost membri ai organismelor de decizie în cauză ale asociației.

După ce Comisia a solicitat plata în temeiul celui de-al doilea paragraf, atunci când este necesar pentru a garanta plata integrală a amenzii, Comisia poate solicita plata soldului de către oricare membru al asociației care a fost activ pe piața pe care a avut loc încălcarea.

Totuși, Comisia nu solicită plata în temeiul celui de-al doilea sau al treilea paragraf întreprinderilor care demonstrează că nu au pus în aplicare decizia asociației care a dus la încălcare sau că nu au avut cunoștința de existența acesteia sau că s-au distanțat activ de aceasta, înaintea inițierii investigației de către Comisie în cauza respectivă.

Responsabilitatea financiară a fiecărei întreprinderi în privința plății amenzii nu poate depăși 10 % din cifra totală de afaceri din exercițiul financiar precedent.”

3 Articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003 are următorul cuprins:

„Curtea de Justiție are plenitudine de competență cu privire la acțiunile introduse împotriva deciziilor prin care Comisia stabilește o amendă sau o penalitate cu titlu cominatoriu. Curtea de Justiție poate elimina, reduce sau mări amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată.”

4 Comunicarea Comisiei intitulată „Linii directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) [CECO]” (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumită în continuare „Liniile directoare din 1998”), aplicabilă la data adoptării deciziei în litigiu, prevede în preambul:

„Principiile prezentate în [Liniile directoare din 1998] ar trebui să asigure transparența și imparțialitatea deciziilor Comisiei, atât pentru întreprinderi, cât și pentru Curtea de Justiție, menținând totodată marja discreționară acordată Comisiei, în temeiul legislației relevante, în stabilirea amenzilor în limita a 10 % din cifra de afaceri totală a întreprinderilor. Cu toate acestea, această marjă trebuie să urmeze o politică coerentă și nediscriminatorie, în concordanță cu obiectivele urmărite în sancționarea încălcărilor regulilor de concurență.

Noua metodă de determinare a cuantumului unei amenzi va respecta următoarea formulă care pornește de la un quantum de bază care va fi majorat pentru a ține seama de circumstanțele agravante sau diminuat pentru a ține seama de circumstanțele atenuante.”

5 Conform punctului 1 din Liniile directoare din 1998, „[c]uantumul de bază se determină în funcție de gravitatea și de durata încălcării, acestea fiind singurele criterii menționate la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17”.

6 În ceea ce privește gravitatea, punctul 1 A din Liniile directoare din 1998 prevede că, în cadrul evaluării criteriului gravității încălcării, trebuie să se țină seama de natura acesteia, de impactul său real asupra pieței, atunci când acesta poate fi măsurat, și de mărimea pieței geografice relevante. Încălcările sunt împărțite în trei categorii, și anume încălcări minore, încălcări grave și încălcări foarte grave.

7 Potrivit Liniilor directoare din 1998, încălcările foarte grave sunt, printre altele, restricțiile orizontale, precum cartelurile de fixare a prețurilor și cotele de împărțire a piețelor. Quantumul de bază al amenzii care poate fi aplicată este de „peste 20 de milioane de [euro]”.

- 8 În temeiul punctului 2 din Liniile directoare din 1998, cuantumul de bază al amenzii poate fi majorat în cazul în care există circumstanțe agravante precum, printre altele, încălcările repetate de același tip din partea aceleiași întreprinderi sau a acelorași întreprinderi. Potrivit punctului 3 din liniile directoare menționate, acest cuantum de bază poate fi redus în cazul în care există anumite circumstanțe atenuante, precum rolul exclusiv pasiv sau imitativ al unei întreprinderi în comiterea încălcării, neaplicarea în practică a acordurilor ilicite sau cooperarea efectivă a întreprinderii în cadrul procedurilor, în afara sferei de aplicare a Comunicării Comisiei privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri (JO 1996, C 207, p. 4).
- 9 Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea privind cooperarea din 2002”), aplicabilă situației de fapt în discuție, definește condițiile în care întreprinderile care cooperează cu Comisia în cursul unei investigații efectuate de aceasta cu privire la o înțelegere vor putea fi scutite de amenzi sau vor putea beneficia de o reducere a amenzii pe care altfel ar fi trebuit să o plătească.

Istoricul litigiului și decizia în litigiu

- 10 Grupul Schindler este unul dintre primele grupuri mondiale care furnizează ascensoare și scări rulante. Societatea sa mamă este Schindler Holding, stabilită în Elveția. Grupul Schindler își exercită activitatea prin intermediul unor filiale naționale. Printre acestea se numără Schindler Belgia, Schindler Luxemburg, Schindler Țările de Jos și Schindler Germania.
- 11 Întrucât a primit, în vara anului 2003, informații privind posibila existență a unei înțelegeri între principalii producători europeni de ascensoare și de scări rulante care exercită activități comerciale în Uniunea Europeană, și anume Kone Belgium SA, Kone GmbH, Kone Luxembourg Sàrl, Kone BV Liften en Roltrappen, Kone Oyj, Otis SA, Otis GmbH & Co. OHG, General Technic-Otis Sàrl, General Technic Sàrl, Otis BV, Otis Elevator Company, United Technologies Corporation, grupul Schindler, ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH, ThyssenKrupp Elevator AG, ThyssenKrupp AG, ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl și ThyssenKrupp Liften BV, Comisia a efectuat o serie de verificări la sediile acestor întreprinderi la începutul anului 2004. Respectivile întreprinderi au formulat mai multe cereri în temeiul Comunicării privind cooperarea din 2002. Între lunile septembrie și decembrie 2004, Comisia a trimis de asemenea o serie de cereri de informații întreprinderilor care au participat la încălcare în Belgia, mai multor clienți din acest stat membru și asociației belgiene Agoria.
- 12 În cadrul deciziei în litigiu, Comisia a considerat că întreprinderile menționate, precum și Mitsubishi Elevator Europe BV au participat la patru încălcări unice, complexe și continue ale articolului 81 alineatul (1) CE în patru state membre, împărțindu-și piețele și înțelegându-se sau punându-se de acord cu privire la atribuirea cererilor de ofertă și a contractelor legate de vânzarea, de instalarea, de întreținerea și de modernizarea ascensoarelor și a scărilor rulante. În ceea ce privește grupul Schindler, prima dată de începere a unei încălcări este cea a încălcării din Germania, și anume 1 august 1995.
- 13 La articolul 2 din decizia în litigiu, grupul Schindler a fost obligat la plata unor amenzi după cum urmează:
- „(1) Pentru încălcările care au avut loc în Belgia menționate la articolul 1 alineatul (1), se aplică următoarele amenzi:

[...]

— [Grupul] Schindler: Schindler Holding [...] și [Schindler Belgia], în solidar: 69 300 000 [de euro]; [...]

[...]

(2) Pentru încălcările care au avut loc în Germania menționate la articolul 1 alineatul (2), se aplică următoarele amenzi:

[...]

— [Grupul] Schindler: Schindler Holding [...] și [Schindler Germania], în solidar: 21 458 250 [de euro]; [...]

[...]

(3) Pentru încălcările care au avut loc în Luxemburg menționate la articolul 1 alineatul (3), se aplică următoarele amenzi:

[...]

— [Grupul] Schindler: Schindler Holding [...] și [Schindler Luxemburg], în solidar: 17 820 000 [de euro]; [...]

[...]

(4) Pentru încălcările care au avut loc în Țările de Jos menționate la articolul 1 alineatul (4), se aplică următoarele amenzi:

[...]

— [Grupul] Schindler: Schindler Holding și [Schindler Țările de Jos], în solidar: 35 169 750 [de euro].”

Hotărârea atacată

- 14 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 4 mai 2007, reclamantele au solicitat anularea deciziei în litigiu și, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzilor aplicate.
- 15 Cererea Consiliului Uniunii Europene de a interveni în sprijinul concluziilor Comisiei a fost admisă. Potrivit memoriului prezentat Tribunalului, Consiliul a intervenit în legătură cu excepția de nelegalitate a articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 invocată de reclamante.
- 16 Prin Decizia din 4 septembrie 2007, comunicată Tribunalului la 30 iunie 2009, Comisia a rectificat articolul 4 din decizia în litigiu, astfel încât aceasta nu mai menționează societatea Schindler Management printre destinatarii săi. La punctele 43 și 44 din hotărârea atacată, Tribunalul a constatat că acțiunea a rămas fără obiect și că nu mai este necesară pronunțarea asupra fondului cauzei în măsura în care acțiunea se referea la această societate.
- 17 În susținerea acțiunii formulate, reclamantele au invocat 13 motive, pe care Tribunalul le-a menționat după cum urmează la punctul 45 din hotărârea atacată:

„[...] Primul motiv este întemeiat pe încălcarea principiului legalității pedepselor, ca urmare a faptului că articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 ar conferi Comisiei o putere de apreciere nelimitată în ceea ce privește calculul amenzilor. Al doilea motiv se întemeiază pe încălcarea principiului neretroactivității în cadrul aplicării Liniilor directe din 1998 și a Comunicării privind cooperarea din 2002. Al treilea motiv este întemeiat pe încălcarea principiului legalității pedepselor și pe faptul că Comisia nu era competentă să adopte Liniile directe din 1998. Al patrulea motiv se

întemeiază pe nelegalitatea Comunicării privind cooperarea din 2002, ca urmare a încălcării principiilor *nemo tenetur se ipsum accusare, nemo tenetur se ipsum prodere* [...], *in dubio pro reo* și a principiului proporționalității. Al cincilea motiv este întemeiat pe încălcarea principiului separației puterilor și a cerințelor specifice unei proceduri bazate pe respectarea principiilor statului de drept. Al șaselea motiv se întemeiază pe faptul că amenzile aplicate reclamantelor au caracter de măsură de confiscare. Al șaptelea și al optulea motiv se întemeiază pe încălcarea Liniilor directoare din 1998 în ceea ce privește stabilirea cuantumului de plecare al amenzilor și în ceea ce privește aprecierea circumstanțelor atenuante. Al nouălea motiv este întemeiat pe încălcarea Liniilor directoare din 1998 și a Comunicării privind cooperarea din 2002 în ceea ce privește stabilirea cuantumului amenzilor pentru încălcările din Belgia, din Germania și din Luxemburg. Al zecelea motiv este întemeiat pe caracterul disproporționat al cuantumului amenzilor. Al unsprezecelea motiv se întemeiază pe lipsa unei notificări valabile a deciziei [în litigiu] societății Schindler Holding. Al doisprezecelea motiv se întemeiază pe lipsa răspunderii societății Schindler Holding. În sfârșit, al treisprezecelea motiv este întemeiat pe încălcarea articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.”

18 La punctele 47 și 48 din hotărârea atacată, Tribunalul a modificat ordinea motivelor invocate după cum urmează:

„47 În această privință, trebuie să se considere că mai multe obiecții invocate de reclamante se referă la legalitatea întregii decizii [în litigiu] și urmează, [așadar], să fie examinate cu precădere. Astfel stau lucrurile în ceea ce privește obiecția formulată de reclamante în cadrul celui de al cincilea motiv, care, în esență, se întemeiază pe încălcarea articolului 6 [paragraful 1] din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare «CEDO»). Printre obiecțiile care vizează legalitatea întregii decizii [în litigiu] se numără și cele care au fost invocate în cadrul celor de al unsprezecelea și de al doisprezecelea motiv, întemeiate pe nelegalitatea deciziei [în litigiu] în măsura în care se adresează societății Schindler Holding ca urmare a lipsei unei notificări valabile și, respectiv, pe nelegalitatea deciziei [în litigiu] în măsura în care prin aceasta a fost angajată răspunderea solidară a societății Schindler Holding.

48 Obiecțiile referitoare la legalitatea articolului 2 din decizia [în litigiu], formulate în cadrul celorlalte motive [ale acțiunii], vor fi examinate în al doilea rând. În această privință, Tribunalul apreciază că este oportun să examineze obiecțiile reclamantelor după cum urmează. Vor fi analizate mai întâi primul, al doilea, al treilea și al patrulea motiv, în cadrul cărora reclamantele invocă mai multe excepții de nelegalitate referitoare la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, la Liniile directoare din 1998 și la Comunicarea privind cooperarea din 2002. În continuare, Tribunalul va examina al șaselea motiv, potrivit căruia decizia [în litigiu] are caracter de măsură de confiscare. În sfârșit, Tribunalul va examina al șaptelea, al optulea, al nouălea, al zecelea și al treisprezecelea motiv, în cadrul cărora reclamantele au invocat mai multe obiecții referitoare la stabilirea cuantumului amenzilor lor.”

19 Tribunalul a respins aceste motive și acțiunea în totalitate.

Concluziile părților

20 Recurentele solicită, în esență, anularea hotărârii atacate, anularea deciziei în litigiu, în subsidiar, anularea sau reducerea amenzilor, cu titlu mai subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului și, în sfârșit, obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

21 Comisia solicită respingerea recursului și obligarea recurentelor la plata cheltuielilor de judecată.

- 22 Consiliul solicită respingerea recursului în ceea ce privește excepția de nelegalitate referitoare la Regulamentul nr. 1/2003 și solicită Curții să se pronunțe în mod adecvat cu privire la cheltuielile de judecată.

Cu privire la recurs

- 23 În susținerea concluziilor prezentate, recurentele invocă 13 motive.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea principiului repartizării competențelor și a cerințelor specifice unei proceduri bazate pe respectarea principiilor statului de drept

Argumentele părților

- 24 Prin intermediul primului motiv invocat, reclamantele contestă răspunsul Tribunalului la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 6 din CEDO, prin intermediul căruia susțineau că procedura Comisiei încalcă principiul repartizării competențelor și nu respectă principiile aplicabile într-un stat de drept procedurilor penale în conformitate cu această dispoziție. Recurentele contestă în special punctul 53 din hotărârea atacată, în care Tribunalul a stabilit că deciziile Comisiei prin care se aplică amenzi pentru încălcarea dreptului concurenței nu au caracter penal. Recurentele consideră că argumentele Tribunalului nu țin seama de importanța amenzilor aplicate și nici de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, care a modificat radical situația.
- 25 Recurentele amintesc criteriile stabilite în Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Engel și alții împotriva Țărilor de Jos din 8 iunie 1976 (seria A, nr. 22, § 80 și următoarele) și susțin că Tribunalul a stabilit în mod greșit că era posibilă transpunerea în cazul procedurilor întemeiate pe dreptul înțelegerilor a Hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului Jussila împotriva Finlandei din 23 noiembrie 2006 (*Recueil des arrêts et décisions* 2006-XIV, § 31), potrivit căreia, în cazul anumitor categorii de infracțiuni care nu fac parte din nucleul dur al dreptului penal, nu este necesar ca decizia să fie adoptată de o instanță în măsura în care este prevăzut un control complet al legalității sale. Potrivit recurentelor, astfel de proceduri fac parte din „nucleul dur al dreptului penal”, în sensul hotărârii menționate. Ele citează în această privință Hotărârea Tribunalului din 15 decembrie 2010, E.ON Energie/Comisia (T-141/08, Rep., p. II-5761), și punctul 160 din hotărârea atacată.
- 26 Recurentele susțin, pe de altă parte, că jurisprudența citată de Tribunal, în special Hotărârea din 29 octombrie 1980, van Landewyck și alții/Comisia (209/78-215/78 și 218/78, Rec., p. 3125, punctul 81), și Hotărârea din 7 iunie 1983, Musique Diffusion française și alții/Comisia (100/80-103/80, Rec., p. 1825, punctul 7), potrivit cărora Comisia nu poate fi calificată drept instanță în sensul articolului 6 din CEDO, nu mai este de actualitate ca urmare a intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona și a aplicabilității directe a CEDO. Potrivit recurentelor, sancțiunea ar fi trebuit să fie aplicată de o instanță, iar nu de o autoritate administrativă precum Comisia. Ele susțin în această privință că, dată fiind importanța sancțiunilor, nu poate fi utilizată în speță jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care rezultă din Hotărârile Öztürk împotriva Germaniei din 21 februarie 1984 (seria A, nr. 73) și Bendenoun împotriva Franței din 24 februarie 1994 (seria A, nr. 284) potrivit căreia, mai ales în ipoteza unui număr mare de încălcări, care constituie o „delincvență de masă” potrivit recurentelor, sau a unor încălcări minore ale legii care trebuie pedepsite, o sancțiune poate fi aplicată de o autoritate administrativă în cazul în care poate fi garantat un control jurisdicțional complet.
- 27 Comisia și Consiliul susțin că controlul exercitat de instanțele Uniunii asupra deciziilor Comisiei garantează îndeplinirea cerințelor unui proces echitabil, astfel cum sunt stabilite la articolul 6 paragraful 1 din CEDO și la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

- 28 În memoriul în replică, recurențele susțin că nu pot fi transpuse în speță principiile stabilite în Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului A. Menarini Diagnostics împotriva Italiei din 27 septembrie 2011 (cererea nr. 43509/08), citată de Comisie în memoriul în răspuns, întrucât, spre deosebire de autoritatea italiană de concurență despre care era vorba în respectiva hotărâre, Comisia nu este o autoritate administrativă independentă. Pe de altă parte, Tribunalul nu ar fi efectuat examinarea completă a situației de fapt impusă la articolul 6 din CEDO.
- 29 Potrivit susținerilor Comisiei cuprinse în memoriul său în duplică, Tribunalul nu trebuie să examineze din oficiu situația de fapt, ci reclamantii sunt cei care trebuie să formuleze capete de cerere și să prezinte elemente de probă (Hotărârea Curții din 8 decembrie 2011, Chalkor/Comisia, C-386/10 P, Rep., p. I-13085, punctul 62, precum și Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului A. Menarini Diagnostics împotriva Italiei, citată anterior, § 63).

Aprecierea Curții

- 30 Este necesar să se constate că primul motiv este întemeiat pe premisa greșită că intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona ar fi modificat normele juridice aplicabile în speță, astfel încât decizia în litigiu ar fi contrară articolului 6 din CEDO prin faptul că a fost adoptată de Comisie, iar nu de o instanță.
- 31 Decizia în litigiu a fost adoptată la 21 februarie 2007, așadar înaintea adoptării Tratatului de la Lisabona, la 13 decembrie 2007, și, *a fortiori*, înainte de intrarea în vigoare a acestuia, la 1 decembrie 2009. Or, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că, în cadrul unei acțiuni în anulare, legalitatea actului atacat trebuie apreciată în funcție de elementele de fapt și de drept existente la data adoptării actului (a se vedea Hotărârea din 7 februarie 1979, Franța/Comisia, 15/76 și 16/76, Rec., p. 321, punctul 7, Hotărârea din 17 mai 2001, IECC/Comisia, C-449/98 P, Rec., p. I-3875, punctul 87, precum și Hotărârea din 28 iulie 2011, Agrana Zucker, C-309/10, Rep., p. I-7333, punctul 31).
- 32 În plus, deși, așa cum confirmă articolul 6 alineatul (3) TUE, drepturile fundamentale garantate de CEDO constituie principii generale ale dreptului Uniunii și deși articolul 52 alineatul (3) din cartă impune să se dea drepturilor conținute în aceasta corespunzătoare drepturilor garantate de CEDO același înțeles și aceeași întindere precum celor pe care le conferă convenția amintită, aceasta din urmă nu constituie, atât timp cât Uniunea nu a aderat la ea, un instrument juridic integrat formal în ordinea juridică a Uniunii (a se vedea Hotărârea din 24 aprilie 2012, Kamberaj, C-571/10, punctul 62, și Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, punctul 44).
- 33 În orice caz, contrar celor susținute de recurențe, faptul că deciziile prin care se aplică amenzi în materia concurenței sunt adoptate de Comisie nu este în sine contrar articolului 6 din CEDO, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Trebuie precizat în această privință că, în Hotărârea A. Menarini Diagnostics împotriva Italiei, citată anterior, care privea o sancțiune aplicată de autoritatea italiană de reglementare a concurenței pentru niște practici anticoncurențiale asemănătoare celor care le erau imputate recurențelor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că, ținând seama de cuantumul ridicat al amenzii aplicate, sancțiunea avea, ca urmare a severității sale, caracter penal.
- 34 Curtea menționată a amintit însă, la punctul 58 din hotărârea citată, că nu este incompatibilă cu CEDO încredințarea sarcinii de a investiga și de a sancționa încălcările normelor de concurență unor autorități administrative, cu condiția ca persoana interesată să poată contesta orice decizie adoptată astfel împotriva sa în fața unei instanțe care oferă garanțiile prevăzute la articolul 6 din CEDO.
- 35 La punctul 59 din Hotărârea A. Menarini Diagnostics împotriva Italiei, citată anterior, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a precizat că respectarea articolului 6 din CEDO nu exclude ca, într-o procedură de natură administrativă, să fie aplicată o „pedeapsă” mai întâi de către o autoritate

administrativă. Aceasta presupune însă ca decizia unei autorități administrative care nu îndeplinește ea însăși condițiile prevăzute la articolul 6 paragraful 1 din CEDO să facă obiectul controlului ulterior al unui organ judiciar investit cu competență de fond. Printre caracteristicile unui astfel de organ se numără posibilitatea de a reforma sub toate aspectele, atât de fapt, cât și de drept, decizia atacată, pronunțată de organul inferior. Organul judiciar trebuie să aibă în special competența de a examina toate problemele de fapt și de drept pertinente pentru litigiul cu care este sesizat.

- 36 Or, pronunțându-se cu privire la principiul protecției jurisdicționale efective, principiu general al dreptului Uniunii care este afirmat în prezent la articolul 47 din cartă și care corespunde, în dreptul Uniunii, articolului 6 paragraful 1 din CEDO, Curtea a stabilit că, pe lângă controlul de legalitate prevăzut de Tratatul TFUE, instanța Uniunii are o competență de fond care îi este conferită prin articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003, conform articolului 261 TFUE, și care îi permite să substituie aprecierea Comisiei cu propria apreciere și, în consecință, să anuleze, să reducă sau să majoreze amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată (Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 63).
- 37 În ceea ce privește controlul de legalitate, Curtea a amintit că acesta trebuie să fie efectuat de instanța Uniunii pe baza elementelor prezentate de reclamant în susținerea motivelor invocate și că respectiva instanță nu se poate întemeia pe puterea de apreciere de care dispune Comisia, nici în ceea ce privește alegerea elementelor luate în considerare în aplicarea criteriilor prevăzute în Liniile directoare din 1998, nici în ceea ce privește aprecierea acestor elemente, pentru a renunța la exercitarea unui control aprofundat atât în drept, cât și în fapt (Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 62).
- 38 Întrucât controlul prevăzut de tratate implică faptul că instanța Uniunii exercită un control atât de drept, cât și de fapt și are competența de a aprecia probele, de a anula decizia atacată și de a modifica cuantumul amenzilor, Curtea a ajuns la concluzia că nu reiese, prin urmare, că controlul legalității prevăzut la articolul 263 TFUE, completat de competența de fond cu privire la cuantumul amenzii, prevăzută la articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003, ar fi contrar cerințelor principiului protecției jurisdicționale efective care figurează în prezent la articolul 47 din cartă (Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 67).
- 39 Rezultă din aceste elemente că primul motiv este nefondat.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea caracterului direct al activităților de cercetare judecătorească

Argumentele părților

- 40 Prin intermediul celui de al doilea motiv, recurențele se referă la al patrulea motiv invocat în susținerea acțiunii pe care o formulară în primă instanță. Potrivit recurențelor, „caracterul direct” al activităților de cercetare judecătorească impune ca Tribunalul să își formeze o impresie directă cu privire la persoanele care fac declarații sau care prezintă altele elemente de probă. Martorii ar trebui să fie audiați sub prestare de jurământ în fața unei instanțe, în ședință publică, și ar trebui ca întreprinderile acuzate să le poată pune întrebări.
- 41 Investigația materială efectuată de Comisie și controlul exercitat de Tribunal nu ar îndeplini aceste cerințe, întrucât s-ar baza adesea numai pe prezentarea, în scris, a faptelor de către întreprinderile care cooperează cu Comisia. Or, în cazul unor declarații făcute în cadrul Comunicării privind cooperarea din 2002, ar exista un risc important ca faptele să fie denaturate sau exagerate de întreprinderile care cooperează.
- 42 Comisia susține că al doilea motiv este inadmisibil.

Aprecierea Curții

- 43 Astfel cum rezultă din cuprinsul articolului 256 TFUE, al articolului 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și al articolului 112 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul de procedură al Curții, în versiunea aplicabilă la data introducerii prezentului recurs, un recurs trebuie să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea a cărei anulare se solicită, precum și argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere (a se vedea mai ales Hotărârea din 4 iulie 2000, Bergaderm și Goupil/Comisia, C-352/98 P, Rec., p. I-5291, punctul 34, și Hotărârea din 8 ianuarie 2002, Franța/Monsanto și Comisia, C-248/99 P, Rec., p. I-1, punctul 68).
- 44 Or, astfel cum a subliniat Comisia în memoriul său în răspuns, al doilea motiv este formulat în mod abstract și nu indică punctele criticate din hotărârea atacată. Singurul element de identificare este referirea la cel de al patrulea motiv al acțiunii formulate în primă instanță, care se întemeia pe nelegalitatea Comunicării privind cooperarea din 2002 ca urmare a încălcării principiilor *nemo tenetur se ipsum accusare*, *nemo tenetur se ipsum prodere*, *in dubio pro reo* și a principiului proporționalității. Or, se constată că acest motiv nu are legătură cu cel de al doilea motiv invocat în cadrul recursului.
- 45 Rezultă din aceste elemente că cel de al doilea motiv este prea neclar pentru a primi un răspuns și trebuie să fie declarat inadmisibil.
- 46 În orice caz, referitor la critica recurentelor cu privire la faptul că Tribunalul nu a audiat martori, este suficient să se amintească faptul că, în cadrul unei acțiuni îndreptate împotriva unei decizii a Comisiei în materia concurenței, reclamantul este cel căruia îi revine, în principiu, sarcina de a invoca motive împotriva acestei decizii și de a prezenta elemente de probă în susținerea acestor motive (a se vedea Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 64). Or, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 48 din concluzii, recurentele nici nu au contestat situația de fapt prezentată în cadrul comunicării privind obiecțiunile, nici nu au solicitat Tribunalului să audieze anumiți martori.
- 47 În consecință, al doilea motiv este inadmisibil.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe faptul că articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003 nu este valid ca urmare a încălcării principiului legalității

Argumentele părților

- 48 Prin intermediul celui de al treilea motiv, recurentele amintesc primul motiv invocat în susținerea acțiunii formulate în primă instanță, întemeiat pe incompatibilitatea articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 cu principiul statului de drept și al preciziei legii aplicabile (*nulla poena sine lege certa*) care rezultă din articolul 7 din CEDO și din articolul 49 din cartă.
- 49 Recurentele susțin că legiuitorul este cel care trebuie să stabilească el însuși elementele esențiale ale materiilor care trebuie să fie reglementate. În urma adoptării Tratatului de la Lisabona, acest principiu ar fi enunțat în mod expres la articolul 290 alineatul (1) al doilea paragraf ultima teză TFUE, potrivit căruia „[e]lementele esențiale ale unui anumit domeniu sunt rezervate actului legislativ și nu pot face, prin urmare, obiectul delegării de competențe”.
- 50 Recurentele susțin că încălcarea principiului legalității rezultă din caracterul nedeterminat al noțiunii „întreprindere” utilizate la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003. Comisia și instanțele Uniunii ar extinde în mod excesiv sfera acestei noțiuni prin intermediul noțiunii de entitate economică, total distinctă de noțiunea de persoană juridică din care s-a inspirat cu siguranță legiuitorul Uniunii. Potrivit recurentelor, utilizarea noțiunii „întreprindere” aduce atingere drepturilor societății-mamă care răspunde în solidar, în lipsa oricărui temei real și detaliat într-o lege formală.

- 51 Încălcarea principiului legalității ar rezulta de asemenea din caracterul nedeterminat al sancțiunilor aplicate în cazul unei încălcări a normelor privind concurența. Potrivit recurențelor, gravitatea și durata încălcării nu constituie criterii suficient de precise. Liniile directe din 1998 și Comunicarea privind cooperarea din 2002 nu ar remedia această problemă, întrucât nu au caracter obligatoriu, fapt care ar fi fost constatat de Curte în Hotărârea din 14 iunie 2011, Pfleiderer (C-360/09, Rep., p. I-5161, punctul 23). În ceea ce privește pragul de 10 % din cifra de afaceri indicat drept plafon al amenzii la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003, acesta ar fi variabil și ar depinde în special de practica decizională a Comisiei și a societăților cărora li se impută încălcarea, nu ar depinde de act, ci de întreprindere, și nu ar constitui un „plafon absolut și care poate fi cifrat”, astfel cum în mod greșit a arătat Tribunalul la punctul 102 din hotărârea atacată. În sfârșit, nici competența de fond nu ar fi de natură să remedieze imprecizia legii, independent de faptul că această competență nu există decât în teorie și nu este în general exercitată de Tribunal.
- 52 Comisia și Consiliul susțin că articolul 290 TFUE nu este pertinent pentru aprecierea legalității articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003. În ceea ce privește lipsa de precizie a termenului „întreprindere” menționat la articolul 23 din respectivul regulament, Consiliul arată că este vorba despre un argument nou și, prin urmare, inadmisibil. În plus, Comisia și Consiliul atrag atenția asupra faptului că noțiunea „întreprindere” menționată a fost precizată de jurisprudența instanțelor Uniunii, ceea ce ar fi conform cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. În opinia lor, argumentul întemeiat pe caracterul pretins nedeterminat al sancțiunii trebuie de asemenea să fie respins având în vedere jurisprudența referitoare la articolul 15 din Regulamentul nr. 17 și la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003.

Aprecierea Curții

- 53 Prin intermediul celui de al treilea motiv, recurențele au în vedere răspunsul dat de Tribunal primului motiv al acțiunii formulate în primă instanță, fără a preciza însă care sunt punctele pe care le critică din hotărârea atacată. Întrucât acest motiv al acțiunii a fost tratat de Tribunal la punctele 93-116 din hotărârea atacată, urmează să fie luată în considerare această parte a hotărârii menționate.
- 54 Or, reiese atât din examinarea hotărârii atacate, cât și din cea a acțiunii formulate în primă instanță că, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 139 din concluzii, argumentul bazat pe caracterul nedeterminat al noțiunii „întreprindere” în raport cu principiul legalității nu a fost invocat de recurente în fața Tribunalului și nici nu a fost examinat de acesta din urmă.
- 55 În consecință, respectivul argument trebuie declarat inadmisibil, întrucât, în cadrul unui recurs, competența Curții este în principiu limitată la aprecierea soluției legale pronunțate cu privire la motivele dezbătute în fața instanțelor de fond (Hotărârea din 13 martie 2012, Melli Bank/Consiliul, C-380/09 P, punctul 92).
- 56 În ceea ce privește argumentul bazat pe caracterul nedeterminat al nivelului amenzilor în raport cu principiul legalității, trebuie amintit că, astfel cum s-a arătat la punctul 31 din prezenta hotărâre, dispozițiile Tratatului de la Lisabona nu sunt pertinente pentru aprecierea unui motiv referitor la o decizie din domeniul concurenței adoptată înaintea chiar a semnării respectivului tratat. Prin urmare, argumentul întemeiat pe încălcarea articolului 290 TFUE este inoperant.
- 57 La punctul 96 din hotărârea atacată, Tribunalul a amintit, fără a săvârși o eroare de drept, că principiul legalității impune ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele pentru acestea (Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia, C-413/08 P, Rep., p. I-5361, punctul 94). La punctul 99 din hotărârea menționată, Tribunalul a amintit, tot fără a săvârși o eroare de drept, care sunt criteriile de apreciere a clarității legii potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, și anume că claritatea legii se apreciază nu numai prin prisma modului de redactare a dispoziției pertinente, ci și a precizărilor care decurg dintr-o jurisprudență constantă și publicată (a se

vedea în acest sens Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea G. împotriva Franței din 27 septembrie 1995, seria A, nr. 325-B, § 25), și că faptul că o lege acordă o putere de apreciere nu contravine în sine cerinței privind previzibilitatea, cu condiția ca limitele și modalitățile de exercitare ale unei asemenea puteri să fie definite cu suficientă claritate, având în vedere scopul legitim urmărit, pentru a oferi individului o protecție adecvată împotriva arbitrariului (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Margareta și Roger Andersson împotriva Suediei din 25 februarie 1992, seria A, nr. 226, § 75).

- 58 Potrivit jurisprudenței Curții, articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, deși acordă Comisiei o marjă de apreciere, limitează totuși exercitarea acesteia prin instituirea unor criterii obiective pe care Comisia este obligată să le respecte. Astfel, pe de o parte, cuantumul amenzii care poate fi aplicată unei întreprinderi are un plafon absolut și care poate fi cifrat, astfel încât cuantumul maxim al amenzii care poate fi aplicată unei anumite întreprinderi poate fi determinat în avans. Pe de altă parte, exercitarea acestei puteri de apreciere este de asemenea limitată de normele de conduită pe Comisia și le-a impus ea însăși în cadrul Comunicării privind cooperarea din 2002 și al Liniilor directoare din 1998. În plus, practica administrativă cunoscută și accesibilă a Comisiei este supusă pe deplin controlului instanțelor Uniunii, a căror jurisprudență constantă a permis precizarea noțiunilor pe care le putea conține articolul 23 alineatul (2) menționat. Un operator avizat poate astfel, apelând dacă este nevoie la serviciile unui consilier juridic, să prevadă în mod suficient de precis metoda de calcul și limitele amenzilor pe care le-ar putea primi pentru un comportament dat, iar faptul că acest operator nu poate să cunoască în avans cu precizie nivelul amenzilor pe care Comisia le va aplica în fiecare caz nu poate să constituie o încălcare a principiului legalității pedepselor (a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 22 mai 2008, Evonik Degussa/Comisia, C-266/06 P, punctele 50-55).
- 59 Având în vedere aceste elemente, trebuie să se constate că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept atunci când a examinat puterea de apreciere a Comisiei în lumina, printre altele, a criteriilor obiective, a principiilor generale de drept și a Liniilor directoare din 1998 pe care aceasta din urmă trebuie să le urmeze și când a ajuns, la punctul 116 din hotărârea atacată, la concluzia că trebuia respinsă excepția de nelegalitate invocată împotriva articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, întemeiată pe încălcarea principiului legalității pedepselor.
- 60 În consecință, al treilea motiv este în parte inadmisibil și în parte nefondat.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe lipsa de validitate a Liniilor directoare din 1998 ca urmare a faptului că Comisia nu are competența unui organ legislativ

Argumentele părților

- 61 Prin intermediul celui de al patrulea motiv, recurentele contestă aprecierea Tribunalului potrivit căreia Liniile directoare din 1998 au „contribuit numai la precizarea limitelor exercitării puterii de apreciere a Comisiei”. Recurentele susțin că acest linii directoare, care sunt determinante în practică pentru stabilirea amenzilor, ar fi trebuit să fie adoptate de Consiliu în calitatea acestuia de legiuitor. Recurentele menționează în această privință articolul 290 alineatul (1) TFUE, care se referă la delegarea de competențe Comisiei prin intermediul unui act legislativ.
- 62 Recurentele contestă de asemenea punctul 136 din hotărârea atacată și în special argumentul Tribunalului potrivit căruia, având în vedere scopul descurajator al amenzilor, este întemeiat faptul că metoda de calcul și limitele acestora au fost lăsate la aprecierea Comisiei. Exprimându-se astfel, Tribunalul ar sacrifica necesitatea ca o sancțiune să fie conformă cu principiile statului de drept, pentru a da întâietate obiectivelor privind combaterea și prevenirea încălcărilor.

- 63 Comisia susține că Liniile directe din 1998 nu constituie temeiul legal al amenzilor aplicate, respectivele linii directe nefăcând decât să precizeze modul în care Comisia aplică articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 și să asigure o practică administrativă uniformă. Ar fi vorba, așadar, despre simple dispoziții administrative ale Comisiei care, în principiu, nu sunt obligatorii pentru instanțele Uniunii (Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 62). Acest lucru ar fi fost indicat de Tribunal la punctul 133 din hotărârea atacată.
- 64 Liniile directe din 1998 nu ar constitui o legislație care a făcut obiectul delegării. În orice caz, articolul 290 alineatul (1) TFUE, introdus după adoptarea deciziei în litigiu, nu ar stabili când este necesară o delegare pentru un anumit act, ci numai cum trebuie efectuată delegarea de competență într-un anumit domeniu, care nu este pertinent în speță. Pe de altă parte, întrucât reglementarea care figurează la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 nu încalcă principiul preciziei, critica respectivă ar fi cu atât mai puțin întemeiată în ceea ce privește lipsa de precizie a Liniilor directe din 1998.

Aprecierea Curții

- 65 Din nou, trebuie amintit că, astfel cum s-a precizat la punctul 31 din prezenta hotărâre, dispozițiile Tratatului de la Lisabona nu sunt pertinente pentru aprecierea unui motiv referitor la o decizie din domeniul concurenței adoptată înaintea chiar a semnării respectivului tratat.
- 66 În orice caz, Liniile directe din 1998 nu reprezintă nici o legislație, nici o legislație care a făcut obiectul delegării în sensul articolului 290 alineatul (1) TFUE, nici baza legală a amenzilor aplicate în domeniul concurenței, care sunt adoptate exclusiv în temeiul articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003.
- 67 Liniile directe din 1998 prevăd o regulă de conduită care indică practica ce trebuie urmată și de la care administrația nu se poate îndepărta, într-un caz particular, fără a indica motive care să fie compatibile cu principiul egalității de tratament (a se vedea Hotărârea din 18 mai 2006, Archer Daniels Midland și Archer Daniels Midland Ingredients/Comisia, C-397/03 P, Rec., p. I-4429, punctul 91), și se limitează să descrie metoda de examinare a încălcării urmată de Comisie și criteriile pe care aceasta se obligă să le ia în considerare în vederea stabilirii cuantumului amenzii (a se vedea Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 60).
- 68 Or, nicio dispoziție din tratate nu împiedică o instituție să adopte o astfel de regulă de conduită care să indice practica ce trebuie urmată.
- 69 În consecință, Comisia avea competența să adopte Liniile directe din 1998, astfel încât al patrulea motiv nu este fondat.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului neretroactivității și a principiului protecției încrederii legitime

Argumentele părților

- 70 Prin intermediul celui de al cincilea motiv, recurențele critică punctele 117-130 din hotărârea atacată. Ele susțin că, chiar dacă Liniile directe din 1998 ar fi valabile, acestea nu ar putea fi aplicate din cauza unei încălcări a principiului neretroactivității.
- 71 Jurisprudența citată de Tribunal la punctul 125 din hotărârea atacată, potrivit căreia Comisia nu poate fi lipsită de posibilitatea de a ridica nivelul amenzilor dacă acest lucru este necesar pentru aplicarea eficace a normelor de concurență, și cea citată la punctul 126 din respectiva hotărâre, potrivit căreia

întreprinderile nu pot avea o încredere legitimă cu privire la faptul că Comisia nu va depăși nivelul amenzilor practicat anterior și nici cu privire la o anumită metodă de calcul al acestora din urmă, nu ar fi compatibile cu articolul 7 paragraful 1 din CEDO, care interzice o creștere retroactivă și insuficient de previzibilă a severității sancțiunilor.

- 72 Potrivit recurențelor, Tribunalul a greșit atunci când a considerat că faptul că sancțiunea nu poate depăși pragul de 10 % din cifra de afaceri constituie o limitare esențială a puterii de apreciere. De asemenea, Tribunalul nu ar fi putut, pe de o parte, să invoce faptul că Liniile directe din 1998 au sporit previzibilitatea sancțiunii și, pe de altă parte, să permită Comisiei să le modifice în mod retroactiv în defavoarea întreprinderilor vizate.
- 73 În sfârșit, recurențele afirmă că, întrucât Liniile directe din 1998 nu sunt o „lege” în sensul articolului 7 paragraful 1 din CEDO, interzicerea retroactivității trebuie să se aplice *a fortiori* în ceea ce privește practica administrativă a Comisiei.
- 74 Potrivit Comisiei, concluzia Tribunalului cuprinsă la punctele 123 și 125 din hotărârea atacată, potrivit căreia nu au fost încălcate principiul neretroactivității și principiul protecției încrederii legitime, este conformă cu jurisprudența Curții (Hotărârea din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctul 231).

Aprecierea Curții

- 75 Astfel cum a arătat avocatul general la punctele 169 și 170 din concluzii, Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept atunci când a amintit și a aplicat, la punctele 118-129 din hotărârea atacată, jurisprudența constantă a instanțelor Uniunii potrivit căreia nici Liniile directe din 1998, nici practica Comisiei referitoare la nivelul amenzilor aplicate în materia concurenței nu încalcă principiul neretroactivității sau principiul protecției încrederii legitime (a se vedea Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, citată anterior, punctele 217, 218 și 227-231, Hotărârea Archer Daniels Midland și Archer Daniels Midland Ingredients/Comisia, citată anterior, punctul 25, precum și Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia, C-3/06 P, Rep., p. I-1331, punctele 87-92).
- 76 Rezultă că al cincilea motiv nu este fondat.

Cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe încălcarea principiului prezumției de nevinovăție

Argumentele părților

- 77 Prin intermediul celui de al șaselea motiv, recurențele fac referire la al doisprezecelea motiv invocat în cadrul acțiunii formulate în primă instanță. Acestea consideră că Comisia nu respectă principiile elementare din materia imputării încălcărilor, considerând că răspunderea unei societăți este angajată din momentul în care orice colaborator al uneia dintre filialele sale s-a comportat într-un mod contrar dreptului înțelegerilor în cadrul activității sale profesionale.
- 78 O astfel de abordare ar fi contrară articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, care presupune ca întreprinderea să fi acționat „în mod intenționat sau din neglijență”, precum și principiului prezumției de nevinovăție prevăzut la articolul 48 alineatul (1) din cartă și la articolul 6 paragraful 2 din CEDO.
- 79 Potrivit recurențelor, este necesară o dispoziție legală pentru a stabili care sunt criteriile care permit să fie imputate unei persoane juridice comportamentele reprezentanților săi legali sau ale altor colaboratori. După caz, imputarea încălcărilor ar putea necesita o încălcare a obligației de

supraveghere. Cu toate acestea, Tribunalul ar fi constatat, la punctul 88 din hotărârea atacată, că Schindler Holding a luat toate măsurile pentru a nu permite ca filialele sale să aibă comportamente contrare articolului 81 CE.

- 80 Comisia susține că recurentele invocă un motiv pe care nu l-au prezentat în cadrul acțiunii formulate în fața Tribunalului și că, prin urmare, respectivul motiv trebuie declarat inadmisibil. În orice caz, argumentul în cauză s-ar baza pe premisa greșită că nu a fost constatată nicio încălcare în privința societății-mamă.

Aprecierea Curții

- 81 Trebuie arătat că recurentele se referă la al doisprezecelea motiv invocat în cadrul acțiunii formulate în primă instanță, fără a preciza însă care sunt punctele din hotărârea atacată pe care le critică, în condițiile în care, potrivit unei jurisprudențe constante, amintită la punctul 43 din prezenta hotărâre, un recurs trebuie să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea a cărei anulare se solicită, precum și argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere.
- 82 În orice caz, dacă se face referire la ordinea în care trebuie examinate motivele prezentată de Tribunal la punctele 47 și 48 din hotărârea atacată, se poate presupune că al șaselea motiv se referă la punctele 63-92 din hotărârea menționată, în care Tribunalul a examinat motivul întemeiat pe nelegalitatea deciziei în litigiu determinată de faptul că aceasta a reținut răspunderea solidară a societății Schindler Holding. Or, aceste puncte nu privesc problema imputării unei persoane juridice a comportamentului reprezentanților săi legali sau al colaboratorilor săi, ci chiar imputarea unei societăți-mamă a comportamentului filialelor sale.
- 83 În cazul în care intenția recurentelor este de a pune în discuție imputarea unei persoane juridice a comportamentului reprezentanților săi legali sau al colaboratorilor săi, este vorba despre un motiv nou, care este inadmisibil în cadrul unui recurs. Astfel, după cum rezultă din jurisprudența amintită la punctul 55 din prezenta hotărâre, în cadrul unui recurs, competența Curții este în principiu limitată la aprecierea soluției legale pronunțate cu privire la motivele dezbătute în fața instanțelor de fond.
- 84 Rezultă din aceste elemente că al șaselea motiv nu precizează corespunzător cerințelor legale care sunt punctele criticate din hotărârea atacată, este prea neclar pentru a primi un răspuns și, în orice caz, este nou. În consecință, respectivul motiv este inadmisibil.

Cu privire la al șaptelea motiv, întemeiat pe o eroare de drept în ceea ce privește recunoașterea răspunderii solidare a societății Schindler Holding

Argumentele părților

- 85 Prin intermediul celui de al șaptelea motiv, recurentele contestă punctele 63-92 din hotărârea atacată, în cadrul cărora Tribunalul a respins al doisprezecelea motiv al acțiunii formulate în primă instanță, prin care reclamantele susțineau că nu erau îndeplinite condițiile răspunderii solidare a societății Schindler Holding pentru încălcările săvârșite de filialele sale.
- 86 Recurentele susțin că jurisprudența Curții și a Tribunalului care admite angajarea răspunderii solidare a societății-mamă ca urmare a încălcărilor săvârșite de filialele sale încalcă reglementările naționale privind societățile care, în principiu, nu admit o extindere a răspunderii persoanelor juridice distincte din punct de vedere juridic și respectă principiul limitării răspunderii acționarilor și a asociaților pentru datoriile societății lor. În special, ordinile juridice ale statelor membre nu ar prevedea angajarea răspunderii societății-mamă exclusiv pe baza presupusei influențe exercitate de conducerea comercială a acesteia asupra filialelor sale.

- 87 Principiul limitării răspunderii ar fi recunoscut și în dreptul derivat al Uniunii. Recurente citează în această privință articolul 1 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE) (JO L 294, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 113), care prevede că „SE este o societate al cărei capital se împarte în acțiuni. Niciun acționar nu este răspunzător pentru altă sumă decât cea subscrisă”. Recurente citează de asemenea articolul 3 alineatul (1) litera (b) din Propunerea de regulament al Consiliului privind statutul societății private europene [COM(2008) 396 final], potrivit căruia „un acționar este răspunzător în limita sumei subscrise sau pe care a convenit să o subscrie”, precum și A douăsprezecea directivă 89/667/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 în materie de drept al societăților comerciale privind societățile comerciale cu răspundere limitată cu asociat unic (JO L 395, p. 40, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 104).
- 88 Potrivit recurențelor, articolul 3 alineatul (1) litera (b) TFUE nu conferă competență legislativă Uniunii decât pentru stabilirea normelor privind concurența necesare funcționării pieței interne. Normele privind stabilirea răspunderii în cadrul raporturilor dintre societatea-mamă și filiala sa ar fi în continuare de competența statelor membre. Recurente citează în această privință punctul 57 din Concluziile avocatului general Trstenjak prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 21 octombrie 2010, *Idryma Typou* (C-81/09, Rep., p. I-10161), precum și Hotărârea din 16 decembrie 1997, *Rabobank* (C-104/96, Rec., p. I-7211, punctele 22-28).
- 89 Recurente contestă astfel faptul că posibilitatea angajării răspunderii solidare a societății-mamă ca urmare a încălcărilor săvârșite de filialele sale a fost creată de practica decizională, iau nu de o intervenție a legiuitorului, așa cum impune articolul 290 alineatul (1) TFUE, astfel cum s-a întâmplat cu articolul 23 alineatul (4) din Regulamentul nr. 1/2003, care prevede răspunderea solidară a membrilor unei asocieri de întreprinderi pentru amenda aplicată acestora din urmă în măsura în care respectiva asocierie nu este solvabilă.
- 90 În subsidiar, recurente contestă jurisprudența rezultată din Hotărârea din 10 septembrie 2009, *Akzo Nobel și alții/Comisia* (C-97/08 P, Rep., p. I-8237), astfel cum este interpretată de Tribunal, care duce la stabilirea unei răspunderi obiective a societății-mamă. Potrivit recurențelor, ar fi necesar ca societății-mamă să i se impute o culpă proprie, care ar putea rezulta din participarea sa personală la o încălcare sau din nerespectarea anumitor obligații cu caracter organizatoric care există în cadrul grupului. Nu s-ar putea reține o astfel de culpă în sarcina societății Schindler Holding, întrucât aceasta ar fi făcut tot ce era posibil pentru a evita ca filialele sale să aibă comportamente contrare dreptului înțelegerilor, prin instituirea și prin dezvoltarea unui program de asigurare a conformității care ar reprezenta un adevărat model pentru alte întreprinderi.
- 91 Cu titlu încă mai subsidiar, recurente susțin că, chiar aplicând, astfel cum a făcut Tribunalul, principiile privind răspunderea stabilite în Hotărârea *Akzo Nobel și alții/Comisia*, citată anterior, tot nu ar trebui să fie reținută răspunderea societății Schindler Holding, întrucât fiecare dintre cele patru filiale ale acesteia acționa în mod autonom în statul membru în care își desfășura activitatea, iar Schindler Holding nu exercita o influență asupra activităților lor curente. Societățile recurente contestă punctul 86 din hotărârea atacată, în care Tribunalul a considerat că probele pe care le prezentaseră nu erau suficiente, fără să le ofere însă posibilitatea de a prezenta alte probe în cursul procedurii judiciare. Potrivit recurențelor, acțiunea formulată în primă instanță conținea suficiente elemente și Comisia era cea care trebuia să facă dovada contrară.
- 92 Recurente contestă de asemenea interpretarea extensivă a noțiunii „politică comercială” reținute de Tribunal la punctul 86 din hotărârea atacată. Potrivit jurisprudenței Curții, ar trebui făcută dovada unui comportament autonom, iar nu a unei politici comerciale în sens larg.

- 93 Recurentele contestă în sfârșit aprecierea, pe care o califică drept paradoxală, a Tribunalului, care, la punctul 88 din hotărârea atacată, deduce că Schindler Holding exercita un control asupra filialelor sale din faptul că fusese instituit la nivelul grupului un program de asigurare a conformității important și că respectarea acestuia era controlată prin intermediul unor verificări regulate și al altor măsuri.
- 94 Comisia susține că prima parte a celui de al șaptelea motiv este inadmisibilă întrucât recurentele nu critică hotărârea atacată și invocă un motiv nou, întemeiat pe lipsa de competență a Uniunii.
- 95 În orice caz, această argumentație nu ar fi întemeiată, întrucât ar da întâietate unei noțiuni a întreprinderii care ține de dreptul societăților față de noțiunea de întreprindere economică și funcțională care este folosită în dreptul concurenței al Uniunii. Contrar susținerilor recurentelor, nu ar fi vorba despre o formă de răspundere pentru fapta altuia și nici despre o răspundere bazată pe dreptul de regres al asociaților unor persoane juridice, ci despre o formă de răspundere determinată de faptul că societățile în cauză constituie o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE (a se vedea Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09, Rep., p. I-8947, punctul 88). Această formă de răspundere s-ar distinge, prin urmare, de cea avută în vedere la articolul 23 alineatul (4) din Regulamentul nr. 1/2003, care privește mai multe întreprinderi.
- 96 În ceea ce privește prezumția potrivit căreia societatea-mamă exercită o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale, Comisia susține că aceasta se bazează, ca orice început de probă, pe o relație de cauzalitate tipică, confirmată de experiență. Faptul că este dificil să se facă dovada contrară necesară pentru a răsturna o prezumție nu ar implica în sine că aceasta este de fapt irefragabilă. Folosirea acestei prezumții nu ar determina în speță nici o răsturnare a sarcinii probei incompatibilă cu principiul prezumției de nevinovăție. Ar fi vorba despre o normă privind probele, iar nu despre o normă privind imputarea faptelor culpabile. Ar reieși, de altfel, din jurisprudența Curții și din cea a Curții Europene a Drepturilor Omului că o prezumție, chiar dacă este greu de răsturnat, rămâne în limite acceptabile atât timp cât este proporțională cu scopul legitim urmărit, cât timp există posibilitatea de a face dovada contrară și cât timp este asigurat dreptul la apărare.
- 97 Comisia susține că recurentele nu au răsturnat, prin simplele declarații, nesusținute de probe, pe care le-au făcut, prezumția potrivit căreia societatea-mamă exercită o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale. În opinia Comisiei, instrucțiunile privind asigurarea conformității, precum și instituirea structurilor organizatorice aferente acestor dovedesc în speță influența decisivă a societății Schindler Holding asupra filialelor sale și nu sunt de natură să o exonereze pe aceasta de răspunderea sa.
- 98 În memoriul în replică, recurentele susțin că, astfel cum reiese din Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, problema legalității, în raport cu articolul 6 din CEDO, a prezumției potrivit căreia societatea-mamă exercită o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale nu este în continuare soluționată. Recurentele amintesc că, potrivit punctului 40 din Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Klouvi împotriva Franței din 30 iunie 2011 (cererea nr. 30754/03), articolul 6 paragraful 2 din CEDO trebuie interpretat în sensul că garantează drepturi concrete și efective, iar nu teoretice și iluzorii. Or, respectiva prezumție, astfel cum a fost interpretată de Tribunal, ar fi imposibil de răsturnat. Nu ar fi vorba despre o formă de răspundere pentru propriul act culpabil, ci despre o răspundere colectivă. Recurentele invocă în această privință elementele de probă prezentate Tribunalului.
- 99 Recurentele susțin, în sfârșit, că Tribunalul avea obligația să controleze din oficiu motivarea deciziei în litigiu. Or, aceasta nu ar fi motivată decât superficial, mai ales în ceea ce privește considerentele (629), (630) și (631), ceea ce nu respectă criteriul stabilit de Curte în Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior.
- 100 În memoriul în duplică, Comisia contestă această argumentație a recurentelor.

Aprecierea Curții

- 101 Prin intermediul primului aspect al celui de al șaptelea motiv, recurențele afirmă că jurisprudența instanțelor Uniunii încalcă principiul răspunderii personale a persoanelor juridice. Cu toate acestea, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 65 și 66 din concluzii, acest principiu, chiar dacă are o importanță deosebită în special din perspectiva răspunderii în sfera dreptului civil, nu poate fi pertinent pentru a defini autorul unei încălcări a dreptului concurenței, care privește comportamentul concret al întreprinderilor.
- 102 Alegerea făcută de autorii tratatelor a fost aceea de a utiliza noțiunea de întreprindere pentru a desemna autorul unei încălcări a dreptului concurenței care poate fi sancționat în temeiul articolelor 81 CE și 82 CE, în prezent articolele 101 TFUE și 102 TFUE, iar nu noțiunea de societate sau de persoană juridică, utilizată la articolul 48 CE, în prezent articolul 54 TFUE. Acestei din urmă dispoziții îi corespunde dreptul derivat citat de recurențe, acesta nefiind, așadar, pertinent pentru a stabili autorul unei încălcări a dreptului concurenței.
- 103 Noțiunea de întreprindere a fost precizată de instanța Uniunii și desemnează o unitate economică, chiar dacă, din punct de vedere juridic, această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 55, și Elf Aquitaine/Comisia, punctul 53 și jurisprudența citată).
- 104 În consecință, Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept prin faptul că, după ce a amintit această jurisprudență la punctul 66 din hotărârea atacată, a stabilit la punctul 67 din această hotărâre că, în cazul în care o entitate economică încalcă normele privind concurența, trebuie să răspundă pentru această încălcare.
- 105 Prin intermediul celui de al doilea aspect al celui de al șaptelea motiv, recurențele susțin că Uniunea nu are competență legislativă pentru a stabili normele privind imputarea încălcărilor în cadrul raporturilor dintre o societate-mamă și filiala sa și că legiuitorul, iar nu instanțele Uniunii, este cel care trebuie să definească o normă de drept atât de elementară precum noțiunea de autor al unei încălcări a normelor de concurență.
- 106 Cu toate acestea, recurențele nu indică elementele pe care le critică în hotărârea atacată și, în cadrul punctelor 63-92 din respectiva hotărâre, nu poate fi identificată nici cea mai mică aluzie la un astfel de argument. Prin urmare, acesta din urmă trebuie să fie declarat inadmisibil ca urmare a faptului că este un argument nou sau, în orice caz, întrucât este complet lipsit de precizie.
- 107 În memoriul în replică, recurențele contestă temeinicia jurisprudenței care rezultă din Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, în raport cu articolul 6 din CEDO, susținând că problema legalității în raport cu această dispoziție a prezumției unei influențe decisive exercitate asupra filialei de societatea-mamă nu ar fi nici în prezent soluționată. Curtea a amintit însă, la punctul 62 din Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, că o prezumție, chiar dacă este greu de răsturnat, rămâne în limite acceptabile cât timp este proporțională cu scopul legitim urmărit, cât timp există posibilitatea de a face dovada contrară și cât timp este asigurat dreptul la apărare (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 23 decembrie 2009, Spector Photo Group și Van Raemdonck, C-45/08, Rep., p. I-12073, punctele 43 și 44, precum și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Janosevic împotriva Suediei din 23 iulie 2002, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII, § 101 și următoarele).
- 108 Or, prezumția unei influențe decisive exercitate asupra filialei deținute în totalitate sau aproape în totalitate de societatea sa mamă urmărește în special să asigure un echilibru între, pe de o parte, importanța obiectivului de a sancționa comportamentele contrare normelor de concurență, în special articolului 81 CE, și de a preveni repetarea acestora și, pe de altă parte, cerințele anumitor principii generale ale dreptului Uniunii precum, printre altele, principiul prezumției de nevinovăție, principiul

caracterului personal al pedepselor și principiul securității juridice, precum și dreptul la apărare, inclusiv principiul egalității armelor (Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, punctul 59). În consecință, o astfel de prezumție este proporțională cu scopul legitim urmărit.

- 109 În plus, pe de o parte, respectiva prezumție se bazează pe constatarea că, exceptând împrejurările cu totul excepționale, o societate care deține în totalitate sau aproape în totalitate capitalul unei filiale poate, având în vedere numai această deținere, să exercite o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și, pe de altă parte, dovada faptului că această capacitate de influențare nu este exercitată efectiv poate în mod normal să fie căutată cel mai eficient în sfera entităților împotriva cărora operează respectiva prezumție. Aceasta din urmă este însă relativă și entitățile care intenționează să o răstoarne pot să prezinte orice element referitor la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc filiala de societatea-mamă și pe care le consideră ca fiind de natură să demonstreze că filiala și societatea-mamă nu constituie o entitate economică unică, ci filiala se comportă în mod autonom pe piață (a se vedea Hotărârea din 16 noiembrie 2000, Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia, C-286/98 P, Rec., p. I-9925, punctul 29, Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, punctul 61, precum și Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, punctele 57 și 65).
- 110 În sfârșit, societatea-mamă trebuie să fie audiată de Comisie înainte ca aceasta să adopte o decizie împotriva sa și respectiva decizie poate fi supusă controlului instanței Uniunii, care trebuie să se pronunțe cu respectarea dreptului la apărare.
- 111 În consecință, Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept prin faptul că a reținut, la punctul 71 din hotărârea atacată, principiul prezumției de răspundere a societății-mamă pentru acțiunile filialei sale al cărei capital îl deține integral.
- 112 Prin intermediul celui de al treilea aspect al celui de al șaptelea motiv, recurentele contestă aplicarea de către Tribunal a jurisprudenței care rezultă din Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, arătând că Tribunalul a reținut, la punctul 86 de hotărârea atacată, o interpretare prea largă a noțiunii de politică comercială. Trebuie însă amintit că, pentru a determina dacă o filială își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, trebuie să se ia în considerare ansamblul elementelor relevante referitoare la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc această filială de societatea-mamă, legături care pot varia în funcție de fiecare caz în parte și, în consecință, nu pot face obiectul unei enumerări exhaustive (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Akzo Nobel și alții/Comisia, punctele 73 și 74, și Elf Aquitaine/Comisia, punctul 58). Politica comercială nu este, așadar, decât un element printre altele și, în plus, contrar susținerilor recurențelor, nu trebuie să fie interpretată în mod restrictiv.
- 113 Recurentele susțin de asemenea, în esență, că răspunderea societății Schindler Holding nu poate fi angajată întrucât aceasta instituiseră un program de asigurare a conformității. În măsura în care acest argument poate fi considerat admisibil, întrucât este îndreptat împotriva unui criteriu de apreciere utilizat de Tribunal, este suficient să se constate că acesta din urmă nu a săvârșit nicio eroare de drept prin faptul că a stabilit, la punctul 88 din hotărârea atacată, că adoptarea de către Schindler Holding a unui cod de conduită care urmărea să împiedice încălcarea de către filialele sale a dreptului concurenței și a liniilor directe referitoare la acesta, pe de o parte, nu schimbă cu nimic realitatea încălcării constatate în privința sa și, pe de altă parte, nu permite să se demonstreze că respectivele filiale își stabileau în mod autonom politica comercială.
- 114 Astfel cum corect și, în plus, fără să se contrazică a considerat Tribunalul la punctul 88 din hotărârea atacată, aplicarea codului de conduită menționat sugerează mai degrabă existența unui control efectiv din partea societății-mamă al politicii comerciale a filialelor sale. Faptul că unii dintre angajații filialelor sale nu s-au conformat acestui cod de conduită nu este suficient pentru a demonstra caracterul autonom al politicii comerciale a filialelor în cauză.

- 115 Recurentele contestă, în sfârșit, aprecierea Tribunalului, cuprinsă la punctul 86 din hotărârea atacată, potrivit căreia acestea nu au prezentat elemente de probă în sprijinul afirmațiilor lor și potrivit căreia astfel de afirmații nu ar fi, în orice caz, suficiente pentru a răsturna prezumția unei influențe decisive exercitate asupra filialelor de societate-mamă. Este însă necesar să fie amintit că aprecierea probelor este de competența Tribunalului și că nu este sarcina Curții să o controleze în cadrul unui recurs.
- 116 Rezultă din toate aceste considerații că cel de al șaptelea motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

Cu privire la al optulea motiv, întemeiat pe nerespectarea limitei superioare a amenzii prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003

Argumentele părților

- 117 Prin intermediul celui de al optulea argument, recurentele contestă punctele 362-364 din hotărârea atacată. Acestea consideră că este bazat pe o eroare de drept argumentul potrivit căruia o societate-mamă și filialele sale constituie o întreprindere unică și că ar fi necesară, ca urmare a acestui fapt, referirea la cifra de afaceri a grupului pentru a se stabili cuantumul total al amenzilor.
- 118 Comisia consideră că al optulea motiv nu este fondat pentru considerațiile pe care le-a dezvoltat în cadrul celui de al șaptelea motiv.

Aprecierea Curții

- 119 Astfel cum s-a stabilit în cadrul răspunsului dat celui de al șaptelea motiv, argumentul potrivit căruia o societate-mamă și filialele sale ar putea constitui și constituie în speță o întreprindere unică nu este bazat pe o eroare de drept.
- 120 Al optulea motiv trebuie, în consecință, să fie respins.

Cu privire la al nouălea motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului de proprietate

Argumentele părților

- 121 Prin intermediul celui de al nouălea motiv, recurentele contestă punctele 185-196 din hotărârea atacată, în cadrul căroră Tribunalul a respins al șaselea motiv invocat în acțiunea formulată în primă instanță. Recurentele susțin că stabilirea amenzilor produce, cu încălcarea dreptului internațional, aceleași efecte ca o expropriere. Prin modul în care s-a pronunțat, Tribunalul ar fi încălcat articolul 17 alineatul (1) din cartă și articolul 1 din Protocolul adițional la CEDO. Tribunalul ar fi omis, în mod greșit, să verifice dacă amenda în cauză putea fi considerată proporțională din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în special a Hotărârii Mamidakis împotriva Greciei din 11 ianuarie 2007 (cererea nr. 35533/04), referindu-se numai la propria jurisprudență și la cea a Curții, deși ar fi trebuit, ca urmare a intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, să efectueze o examinare critică a jurisprudenței sale anterioare în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.
- 122 Pe de altă parte, raționamentul Tribunalului s-ar baza pe o premisă greșită, și anume că Schindler Holding și filialele sale formează o entitate economică.

123 Comisia susține că, în cadrul acțiunii formulate în primă instanță, recurentele nu au invocat dreptul de proprietate ca drept fundamental. Aceasta ar explica de ce Tribunalul nu s-a pronunțat cu privire la cartă sau la Hotărârea Mamidakis împotriva Greciei a Curții Europene a Drepturilor Omului, citată anterior. În orice caz, controlul proporționalității efectuat de Tribunal la punctele 191-195 din hotărârea atacată ar fi același precum cel efectuat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cadrul Hotărârii Mamidakis împotriva Greciei, citată anterior.

Aprecierea Curții

124 Astfel cum a amintit Curtea la punctul 32 din prezenta hotărâre, atât timp cât Uniunea nu a aderat la CEDO, aceasta din urmă nu constituie un instrument juridic integrat formal în ordinea juridică a Uniunii. Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe constante, drepturile fundamentale, printre care se numără și dreptul de proprietate, fac parte integrantă din principiile generale de drept a căror respectare este asigurată de către Curte (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 decembrie 1979, Hauer, 44/79, Rec., p. 3727, punctele 15 și 17). Protecția dreptului de proprietate este, de altfel, prevăzută la articolul 17 din cartă.

125 În prezenta cauză, recurentele reproșează Tribunalului că nu a controlat proporționalitatea amenzii din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în special a Hotărârii Mamidakis împotriva Greciei a acesteia, citată anterior, referindu-se numai la propria jurisprudență și la cea a Curții.

126 În această privință, este necesar să se arate în prealabil că recurentele nu au invocat niciodată protecția dreptului de proprietate în calitate de drept fundamental. Dimpotrivă, la punctul 97 din acțiunea formulată în primă instanță, recurentele au precizat că „[n]u este important de știut dacă și în ce măsură Comunitatea Europeană protejează deja proprietatea privată a întreprinderilor, de exemplu în cadrul drepturilor fundamentale”. Recurentele invocau în schimb, la același punct 97, „standardul de protecție specific dreptului internațional în favoarea agenților economici străini care investesc în Comunitatea Europeană”.

127 În consecință, recurentele nu pot reproșa Tribunalului că nu a dat un răspuns unor motive pe care nu le-au invocat. Pe de altă parte, recurentele nu susțin că Tribunalul ar fi trebuit să controleze din oficiu proporționalitatea amenzii din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

128 În orice caz, în măsura în care recurentele invocă încălcarea cartei, acestea nu pot demonstra că a fost săvârșită o eroare de drept în cadrul controlului efectuat de Tribunal decât demonstrând că acesta din urmă nu a dat dreptului de proprietate același înțeles și aceeași întindere precum cele pe care i le conferă CEDO.

129 În ceea ce privește faptul că Schindler Holding și filialele sale au fost considerate o entitate economică, este suficient să se arate că nu este vorba despre o premisă eronată a raționamentului Tribunalului, ci de un principiu fundamental al dreptului concurenței, care face obiectul unei jurisprudențe constante, astfel cum s-a amintit la punctele 101-103 din prezenta hotărâre ca răspuns la cel de al șaptelea motiv. Astfel, definirea autorului unei încălcări a dreptului concurenței se realizează făcându-se referire la entitățile economice, chiar dacă, din punct de vedere juridic, acestea sunt constituite din mai multe persoane fizice sau juridice.

130 În consecință, al nouălea motiv trebuie să fie respins.

Cu privire la al zecelea motiv, întemeiat pe încălcarea Liniilor directoare din 1998 determinată de faptul că cuantumul de plecare folosite pentru calculul amenzii ar fi prea ridicate

Argumentele părților

- 131 Prin intermediul celui de al zecelea motiv, recurentele contestă punctele 197-270 din hotărârea atacată, în cadrul cărora Tribunalul a respins al șaptelea motiv al acțiunii formulate în primă instanță. Recurentele consideră că Tribunalul nu a aplicat în mod corespunzător jurisprudența referitoare la Liniile directoare din 1998 și a considerat în mod greșit că impactul încălcărilor nu putea fi măsurat. Recurentele susțin, pe de o parte, că au furnizat indicii cu privire la lipsa oricărui impact sau cu privire la impactul redus al acordurilor în cauză și, pe de altă parte, că acest impact ar fi putut fi determinat prin intermediul unei expertize econometrice. Întrucât Comisia nu a prezentat o astfel de expertiză, Tribunalul ar fi trebuit să dispună el însuși realizarea unor activități de cercetare judecătorească și să își exercite competența de fond în sensul articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003.
- 132 Comisia se opune argumentației recurentelor.

Aprecierea Curții

- 133 Prin intermediul celui de al zecelea motiv, recurentele nu contestă clasificarea încălcărilor drept „încălcări foarte grave” exclusiv pe baza naturii și a întinderii lor geografice, astfel cum rezultă din considerentul (671) al deciziei în litigiu, amintit la punctul 217 din hotărârea atacată, ci doar aprecierea Tribunalului potrivit căreia impactul real al înțelegerii nu putea fi măsurat.
- 134 Or, astfel cum a amintit avocatul general la punctul 178 din concluzii, reiese dintr-o jurisprudență consacrată că, deși impactul real al unei încălcări asupra pieței este un element care trebuie luat în considerare pentru evaluarea gravității încălcării, este vorba despre un criteriu printre altele, precum natura încălcării și întinderea pieței geografice (a se vedea în acest sens Hotărârea Musique Diffusion française și alții/Comisia, citată anterior, punctul 129). Rezultă că efectul unei practici anticoncurențiale nu este, în sine, un criteriu hotărâtor în aprecierea cuantumului adecvat al amenzii. Mai precis, unele elemente în legătură cu aspectul intenționat pot avea mai multă importanță decât cele privitoare la respectivele efecte, mai ales atunci când este vorba despre încălcări grave prin esența lor, precum o repartizare a piețelor – element prezent în speță (Hotărârea din 2 octombrie 2003, Thyssen Stahl/Comisia, C-194/99 P, Rec., p. I-10821, punctul 118, Hotărârea din 3 septembrie 2009, Prym și Prym Consumer/Comisia, C-534/07 P, Rep., p. I-7415, punctul 96, precum și Hotărârea din 12 noiembrie 2009, Carbone-Lorraine/Comisia, C-554/08 P, punctul 44).
- 135 Pe de altă parte, din cuprinsul punctului 1 A primul paragraf din Liniile directoare din 1998 reiese că acest impact trebuie luat în considerare numai atunci când poate fi măsurat (Hotărârea din 9 iulie 2009, Archer Daniels Midland/Comisia, C-511/06 P, Rep., p. I-5843, punctul 125, și Hotărârea Prym și Prym Consumer/Comisia, citată anterior, punctul 74).
- 136 În consecință, dacă Tribunalul ar fi ținut seama de impactul real al încălcării în cauză asupra pieței, presupunând că acest impact ar fi putut fi măsurat efectiv, ar fi făcut aceasta cu titlu suplimentar (a se vedea în acest sens Ordonanța din 13 decembrie 2012, Transcatlab/Comisia, C-654/11 P, punctul 43, precum și Hotărârea din 13 iunie 2013, Versalis/Comisia, C-511/11 P, punctele 83 și 84).
- 137 Rezultă că al zecelea motiv invocat, chiar presupunând că ar fi întemeiat, nu ar putea pune sub semnul întrebării aprecierea Tribunalului, cuprinsă la punctul 232 din hotărârea atacată, potrivit căreia trebuiau să fie respinse argumentele prin care se contesta legalitatea calificării drept „foarte grave” a încălcărilor constatate la articolul 1 din decizia în litigiu.

138 Prin urmare, acest motiv este inoperant.

Cu privire la al unsprezecelea motiv, întemeiat pe încălcarea Liniilor directoare din 1998 determinată de faptul că amenzile au fost reduse prea puțin ca urmare a existenței unor circumstanțe atenuante

Argumentele părților

139 Prin intermediul celui de al unsprezecelea motiv, recurentele contestă punctele 271-279 din hotărârea atacată, în cadrul cărora Tribunalul a justificat decizia Comisiei de a nu lua în considerare, în calitate de circumstanță atenuantă, încetarea voluntară a încălcării de către grupul Schindler în Germania, invocând faptul că, în conformitate cu jurisprudența Curții, o circumstanță atenuantă nu poate fi acordată în temeiul punctului 3 a treia liniuță din Liniile directoare din 1998 decât în cazul în care încălcarea a încetat ca urmare a intervenției Comisiei. Potrivit recurentelor, aprecierea Tribunalului nu este conformă cu Hotărârea Prym și Prym Consumer/Comisia, citată anterior, care avea în vedere o înțelegere din care toți participanții se retrăseseră înaintea oricărei intervenții a Comisiei, pe când, în speță, o singură întreprindere părăsise înțelegerea. Pe de altă parte, ar fi greșit argumentul potrivit căruia o încetare voluntară a încălcării este deja suficient luată în considerare cu ocazia stabilirii duratei acesteia. În sfârșit, aprecierea Tribunalului, cuprinsă la punctul 275 din hotărârea atacată, potrivit căreia caracterul vădit nelegal al acordurilor împiedică recunoașterea unei circumstanțe atenuante ar fi susținută numai de hotărâri ale Tribunalului, dar nu și de hotărâri ale Curții.

140 Recurentele contestă de asemenea punctul 282 din hotărârea atacată, în cadrul căruia Tribunalul a respins argumentul potrivit căruia ar trebui să se țină seama, în calitate de circumstanță atenuantă, de programul de asigurare a conformității adoptat de grupul Schindler. Potrivit recurentelor, nu este determinant să se stabilească dacă măsurile de asigurare a conformității sunt de natură să „schimbe concluzia că încălcările au fost săvârșite”. Determinant ar fi numai faptul că, prin adoptarea unor măsuri interne, grupul Schindler a vrut să evite săvârșirea unor încălcări și că Schindler Holding în special a făcut tot ce era posibil în acest scop. Reducerea amenzii ar trebui să fie cu atât mai importantă cu cât unul dintre efectele secundare ale sistemului de asigurare a conformității adoptat de grupul Schindler este că face mai dificilă descoperirea la nivel intern a încălcărilor care au fost totuși săvârșite, întrucât colaboratorii care au participat la încălcări sunt amenințați de sancțiuni severe.

141 Comisia arată că recurentele nu contestă constatările care figurează la punctul 276 din hotărârea atacată, referitor la circumstanțele în care recurentele au făcut să înceteze încălcarea, și anume faptul că au părăsit înțelegerea în cauză numai ca urmare a unui dezacord cu ceilalți participanți, determinat de faptul că aceștia refuzau să le acorde o cotă de piață mai importantă.

142 În ceea ce privește luarea în considerare a programului de asigurare a conformității, Comisia susține că recompensa adecvată pentru un astfel de program este, la modul ideal, inexistența unor comportamente anticoncurențiale, iar nu o reducere a amenzii aplicate pentru o participare la o înțelegere care a avut totuși loc.

Aprecierea Curții

143 Printr-o constatare privind situația de fapt pe care Curtea nu este competentă să o controleze, Tribunalul a stabilit, la punctul 276 din hotărârea atacată, că grupul Schindler „a părăsit înțelegerea, astfel cum reiese din dosar, numai ca urmare a unui dezacord cu ceilalți participanți, determinat de faptul că aceștia refuzau să îi acorde o cotă de piață mai importantă”. Având în vedere jurisprudența amintită la punctele 274 și 275 din hotărârea atacată și această apreciere privind situația de fapt, Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a respins argumentul reclamantelor referitor la încetarea voluntară a încălcării.

144 În ceea ce privește programul de asigurare a conformității instituit de grupul Schindler, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 185 din concluzii, respectivul program nu a avut în mod evident un efect pozitiv ci, dimpotrivă, a îngreunat descoperirea încălcărilor în cauză. Rezultă că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a respins argumentul formulat de recurente în această privință.

145 În consecință, al unsprezecelea motiv nu este fondat.

Cu privire la al doisprezecelea motiv, întemeiat pe încălcarea Comunicării privind cooperarea din 2002 determinată de faptul că cuantumul amenzilor a fost redus prea puțin ca urmare a cooperării

Argumentele părților

146 Prin intermediul celui de al doisprezecelea motiv, recurentele contestă punctele 287-361 din hotărârea atacată, în cadrul căreia Tribunalul a respins al nouălea motiv al acțiunii formulate în primă instanță.

147 În primul rând, recurentele contestă faptul că reducerile cuantumului amenzilor au fost prea mici și că nu au beneficiat de un tratament egal în cadrul aplicării Comunicării privind cooperarea din 2002.

148 Recurentele contestă în special punctul 296 din hotărârea atacată, în cadrul căreia Tribunalul a considerat că Comisia dispune de o marjă de apreciere semnificativă, și punctul 300 din hotărârea menționată, în cadrul căreia Tribunalul a stabilit că nu poate fi contestată decât o utilizare vădit excesivă a acestei marje. Potrivit recurentelor, nu există o astfel de marjă de apreciere și Tribunalul avea obligația să verifice decizia în litigiu în totalitate în ceea ce privește stabilirea cuantumului amenzii, exercitând astfel competența de fond pe care i-o conferă articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003.

149 Pe de altă parte, Tribunalul ar fi respins în mod greșit, la punctul 309 din hotărârea atacată, declarația dată de recurente Comisiei.

150 În sfârșit, la punctele 312-319 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi aplicat în mod greșit principiul egalității de tratament în ceea ce privește probele care fuseseră prezentate de recurente.

151 În al doilea rând, recurentele contestă punctele 350-361 din hotărârea atacată, în cadrul căreia Tribunalul a respins acea parte a celui de al nouălea motiv al acțiunii formulate în primă instanță în care acestea susțineau că o reducere a amenzii de 1 % pentru cooperarea lor în afara cadrului Comunicării privind cooperarea din 2002 ca urmare a faptului că nu contestaseră constatările privind situația de fapt cuprinse în comunicarea privind obiecțiunile era prea mică. Recurentele consideră că raționamentul Tribunalului este eronat și contradictoriu în raport cu jurisprudența anterioară.

152 Comisia consideră că Tribunalul a prezentat corect, la punctul 308 din hotărârea atacată, motivul pentru care declarația reclamantelor nu era semnificativă, ceea ce este o condiție necesară pentru acordarea unei reduceri a amenzii în conformitate cu punctul 21 din Comunicarea privind cooperarea din 2002. Ar fi vorba despre o apreciere privind situația de fapt, care nu este supusă controlului Curții în cadrul unui recurs.

153 În ceea ce privește argumentul întemeiat pe încălcarea principiului egalității de tratament, Comisia susține că recurentele trec sub tăcere „explicațiile detaliate cu privire la sistem” oferite de una dintre întreprinderile care au participat la înțelegere, care justifică recunoașterea valorii adăugate semnificative a cererii de clemență a acestei întreprinderi.

154 În ceea ce privește punctele 350-361 din hotărârea atacată, Comisia susține că circumstanța atenuantă întemeiată pe punctul 3 a șasea liniuță din Liniile directoare din 1998 nu are ca obiect să recompenseze totuși cererile de clemență care au eșuat sau care au fost insuficient satisfăcute, întrucât aceasta ar aduce atingere efectului de stimulare al Comunicării privind cooperarea din 2002 și obligațiilor de cooperare care decurg din această comunicare, dat fiind că reducerile eșalonate sunt acordate numai în cazul în care a fost adusă o „valoare adăugată semnificativă” și în funcție de data cooperării.

Aprecierea Curții

155 Este important de amintit că, atunci când controlează legalitatea unei decizii prin care se aplică amenzi pentru încălcarea normelor de concurență, instanța Uniunii nu se poate întemeia pe puterea de apreciere de care dispune Comisia, nici în ceea ce privește alegerea elementelor luate în considerare în aplicarea criteriilor prevăzute în Liniile directoare din 1998, nici în ceea ce privește aprecierea acestor elemente, pentru a renunța la exercitarea unui control aprofundat atât în drept, cât și în fapt (Hotărârea Chalkor/Comisia, citată anterior, punctul 62). O astfel de regulă se aplică de asemenea atunci când instanța verifică dacă Comisia a aplicat corect Comunicarea privind cooperarea din 2002.

156 Chiar dacă principiile enunțate de Tribunal la punctele 295-300 nu corespund acestei jurisprudențe, este totuși important să se examineze modul în care Tribunalul și-a exercitat controlul în prezenta cauză, pentru a verifica dacă a încălcat aceste principii. Astfel, așa cum a arătat avocatul general la punctul 191 din concluzii, ceea ce este important este criteriul pe care l-a aplicat efectiv Tribunalul pentru a examina concret valoarea adăugată a cooperării cu Comisia a întreprinderii în cauză.

157 La punctele 301-349 din hotărârea atacată, Tribunalul a examinat elementele de probă invocate de reclamante pentru a stabili dacă prezentau o valoare adăugată semnificativă în sensul punctului 21 din Comunicarea privind cooperarea din 2002.

158 Chiar dacă această examinare cuprinde aprecieri ale situației de fapt pe care Curtea nu trebuie să le controleze în cadrul unui recurs, este necesar să se constate că Tribunalul a efectuat un control aprofundat în cadrul căruia a apreciat el însuși elementele de probă fără a se referi la marja de apreciere a Comisiei și și-a motivat decizia în mod detaliat.

159 În ceea ce privește criticile aduse punctelor 309 și 312-319 din hotărârea atacată, este necesar să se constate că acestea pun în discuție aprecieri privind situația de fapt ale Tribunalului pe care Curtea nu trebuie să le controleze în cadrul unui recurs. În orice caz, principiul egalității de tratament nu împiedică acordarea unui tratament favorabil numai întreprinderii care aduce o valoare adăugată semnificativă în sensul punctului 21 din Comunicarea privind cooperarea din 2002, în condițiile în care scopul acestei dispoziții este legitim.

160 În ceea ce privește critica punctelor 350-361 din hotărârea atacată, aceasta trebuie declarată neîntemeiată pentru motivul prezentat de Comisie și reluat la punctul 154 din prezenta hotărâre.

161 În consecință, al doisprezecelea motiv nu este fondat.

Cu privire la al treisprezecelea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al cuantumului amenzilor

Argumentele părților

162 Prin intermediul celui de al treisprezecelea motiv, recurențele contestă punctele 365-372 din hotărârea atacată, în cadrul căruia Tribunalul a respins al zecelea motiv al acțiunii formulate în primă instanță. Recurențele consideră că premisa raționamentului Tribunalului este greșită, deoarece încălcările nu

pot fi imputate societății Schindler Holding. Pe de altă parte, nu ar trebui să se considere că o amendă este proporțională numai ca urmare a faptului că nu depășește plafonul de 10 % din cifra de afaceri. Din articolul 49 din cartă ar rezulta că examinarea proporționalității amenzii constituie un aspect distinct, care se adaugă verificării respectării plafonului de 10 % din cifra de afaceri. Recurente citează în această privință Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Mamidakis împotriva Greciei, citată anterior, în care Curtea menționată a considerat că o amendă având un quantum total de aproximativ 8 milioane de euro era disproporționată.

163 Comisia susține că al treisprezecelea motiv nu este întemeiat.

Aprecierea Curții

164 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că, atunci când se pronunță cu privire la chestiuni de drept în cadrul unui recurs, Curtea nu are sarcina de a substitui, pentru motive de echitate, aprecierea Tribunalului cu propria apreciere atunci când acesta se pronunță, în exercitarea competenței sale de fond, asupra quantumului amenzilor aplicate unor întreprinderi ca urmare a încălcării de către acestea a dreptului Uniunii (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, citată anterior, punctul 245).

165 Curtea ar trebui să constate o eroare de drept comisă de Tribunal, ca urmare a caracterului inadecvat al quantumului unei amenzi, doar în măsura în care aceasta ar aprecia că nivelul sancțiunii este nu doar inadecvat, ci și excesiv, până la a fi disproporționat (Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, punctul 126).

166 În prezenta cauză, Tribunalul nu s-a limitat să verifice dacă quantumul amenzilor nu depășea plafonul de 10 % din cifra de afaceri, menționat la articolul 23 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1/2003, ci a efectuat, la punctele 368-370 din hotărârea atacată, o examinare aprofundată a proporționalității amenzilor.

167 În ceea ce privește critica faptului că a fost luată în considerare cifra de afaceri a societății Schindler Holding, aceasta se bazează pe o premisă greșită în ceea ce privește legalitatea recurgerii la noțiunea de întreprindere, astfel cum s-a demonstrat în răspunsul dat celui de al șaptelea motiv invocat.

168 În ceea ce privește referirea la Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului Mamidakis împotriva Greciei, citată anterior, în măsura în care aceasta este pertinentă într-o cauză din domeniul concurenței care implică o societate comercială și filialele sale, iar nu o persoană fizică, este necesar să fie subliniat, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 214 din concluzii, că aspectul dacă o amendă determină o sarcină disproporționată pentru cel căruia îi este aplicată nu poate fi apreciat având în vedere numai quantumul nominal al amenzii. Acest aspect depinde de asemenea, printre altele, de capacitatea de plată a destinatarului amenzii.

169 În această privință, trebuie subliniat că, în ipoteza în care sunt aplicate amenzi unei întreprinderi care constituie o unitate economică și care nu se compune decât formal din mai multe persoane juridice, capacitatea de plată a acestora nu poate fi luată în considerare în mod individualizat. În acest context, Tribunalul a constatat în mod întemeiat la punctul 370 din hotărârea atacată, ținând seama de gravitatea practicilor în cauză, precum și de dimensiunea și de puterea economică a grupului Schindler, că quantumul total al amenzilor aplicate reclamantelor reprezintă aproximativ 2 % din cifra lor de afaceri consolidată în anul 2005, ceea ce nu se poate considera că reprezintă o valoare disproporționată în raport cu dimensiunea respectivului grup.

170 Rezultă din aceste elemente că cel de al treisprezecelea motiv nu este întemeiat.

171 Întrucât niciunul dintre motivele invocate de recurente nu a fost admis, recursul urmează să fie respins în întregime.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 172 Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.
- 173 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din același regulament, aplicabil procedurii recursului în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea recurentelor la plata cheltuielilor de judecată, iar acestea din urmă au căzut în pretenții, se impune obligarea lor la plata propriilor cheltuieli de judecată, precum și a celor efectuate de Comisie. Întrucât Consiliul nu a solicitat obligarea recurentelor la plata cheltuielilor de judecată, ci a cerut Curții să se pronunțe în mod adecvat cu privire la acestea, urmează să suporte propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară și hotărăște:

- 1) Respinge recursul.**
- 2) Obligă Schindler Holding Ltd, Schindler Management AG, Schindler SA, Schindler Sàrl, Schindler Liften BV și Schindler Deutschland Holding GmbH să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, pe cele efectuate de Comisia Europeană.**
- 3) Consiliul Uniunii Europene suportă propriile cheltuieli de judecată.**

Semnături